

Dkt. Elaine Phillips, Utangulizi wa Masomo ya Biblia, Kipindi cha 14, Utangulizi wa Masomo ya Nje ya Kanoni

© 2024 Elaine Phillips na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips na mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 14, Fasihi ya Nje ya Kanoni na Utangulizi.

Katika hatua hii tunaelekea kwenye kitengo tofauti kulingana na kozi yetu, na kwa namna fulani utafiti wetu wa Hati za Bahari ya Chumvi na kisha Maandiko ya Bahari ya Chumvi yaliyochaguliwa ulikuwa kama daraja.

Kwa hivyo, hotuba yetu ya kwanza hapa itashughulikia Fasihi Isiyo ya Kisheria kwa njia ya utangulizi tu. Ni nini? Tunaizungumziaje? Mipaka ni ipi? Mada kuu ni zipi? inamaanisha moja ya mambo nitakayoyataja tunapoendelea ni kwamba baadhi ya wasomi wanapozungumzia kategoria hii kubwa, isiyoeleweka sana inayoitwa fasihi isiyo ya kisheria, si lazima kuwe na rubriki iliyowekwa ndani yake ambayo tunaweza kuweka baadhi ya mambo haya. Kwa hivyo, nitajadili baadhi ya kategoria baadaye kidogo, na utagundua kuwa kategoria hizo ni njia moja ya kuzungumzia fasihi isiyo ya kisheria, lakini hakika sio pekee.

Nina deni la shukrani kwa James Charlesworth, ambaye katika seti yake ya vitabu viwili ameyashughulikia, na huu ni mfumo wake wenye marekebisho kadhaa. Kwa hivyo hapa tunaenda, na tena, kama kawaida, utangulizi kabla ya kuzungumzia kategoria maalum na kisha maandishi maalum ndani ya kategoria hizo. Kwa njia ya mwelekeo wetu wa kozi hadi sasa, tumekuwa tukizungumzia miktadha.

Hilo ndilo jambo kubwa tulilofanya tuliposoma miktadha ya fasihi. Tulizungumzia njia mbalimbali za kutafsiri, iwe ni Torati au manabii au chochote kile. Tulizungumzia miktadha ya kihistoria na kijiografia, na mihadhara kadhaa kuhusu maeneo ya nchi na umuhimu wake.

Kwa hivyo, kuna hisia kwamba sasa tunarudi kwenye muktadha wa fasihi, lakini itakuwa muktadha mpana wa fasihi kwa sababu uko nje ya kanuni, na itatupa mtazamo kidogo katika baadhi ya miktadha ya kidini ya kijamii ambayo pia iko. Kama nilivyosema muda mfupi uliopita, huu ni uwanja mpana, mpana, na mpana wa kujifunza. Kwa hivyo, kwetu sisi, tutafanya maandishi yaliyochaguliwa ndani ya wigo huu mpana, na haya yatakuwa seti ya maandishi tofauti ambayo yanajibu kwa njia moja au nyingine kwa kile kilicho katika Agano la Kwanza au Agano la Kale au Biblia ya Kiebrania.

Zifikirie zote zikiwa zimefungamana sana na hilo. Hilo litakuwa jambo muhimu sana, na tutarudia mara nyingi. Hapa kimsingi nina swali lenye sura nyingi, na ikiwa unahitaji kukumbuka kinachoendelea kuhusu kujibu hili, kwa nini, sawa, na kile kilichoandikwa, fikiria kuhusu C nne.

Hilo si lebo ya kimadhehebu. Tuna C nne sasa, na zote zinaunganishwa, kwa hivyo usitengeneze mistari tofauti ya kategoria kati yao, lakini tunataka kuzungumzia kile kinachounda mambo yote tunayozungumzia. Ni kanuni pekee.

Muda mfupi uliopita nilisema kwamba jumuiya hizi zinaitikia kwa namna moja au nyingine kile tunachokiita Agano la Kale au Agano la Kwanza kwa sababu waliona hili kama maandishi matakatifu. Waliliona kama maandishi matakatifu, na ni wazi, ikiwa ni maandishi matakatifu, yana ujumbe, mawasiliano yaliyofunuliwa kimungu, na kisha nimechora kwa kidole kidogo, ni wazi, kile tunachokijua kama vipengele vya kanuni. Shughuli za Mungu zinazolingilia historia, maagizo ya Mungu, Torati, pamoja na fasihi ya hekima na Zaburi, zinaita watu watubu katika fasihi ya kinabii, lakini fikiria kanuni, sivyo? Wanaandika kujibu kanuni, na wale ambao nimewataja ni wanachama wa jumuiya mbalimbali.

Ni jumuiya za watu wa Mungu. Ni jumuiya mbalimbali. Tunapozungumza kwa upande mmoja, tunazungumzia watu walio Qumran, hiyo ni jumuiya maalum.

Tutazungumzia kuhusu jamii katika maeneo mengine, kama vile Misri na jamii za Kiyahudi huko Misri. Tutazungumzia kuhusu jamii za Kikristo za awali, sivyo? Ni jamii tofauti, zote zikiitikia kwa lenzi zao kwa kanuni. Tofauti sana ndani ya nchi, na pia diaspora. Nitarudi kwa diaspora.

C yetu ya tatu, ufafanuzi. Hivi ndivyo jumuiya hizi zilivyofanya kuhusu kanuni, zikitumia maandishi matakatifu kwa ajili ya jumuiya, kwa ajili ya maonyo ya jumuiya, kwa ajili ya kuijenga jumuiya, kwa ajili ya kutia moyo jumuiya.

Kwa hivyo, kanuni, jumuiya, ufafanuzi, na hatimaye, mwendelezo. Kwa sababu ni wazi, kanuni ilifunuliwa wakati fulani kabla ya hapo, kulingana na mahali tunapozungumzia, iwe tunazungumzia Torati au manabii au chochote kile. Lakini uandishi huu, ufafanuzi huu, jumuiya hizi zinazoandika ufafanuzi zilikuwa zikianzisha uhusiano kati ya ahadi zinazoonekana katika maandishi matakatifu na uhalisia wa mahali walipoishi, ambao wakati mwingine ulikuwa wa uchungu na mgumu sana.

Kwa kweli, inarudi kwenye mojawapo ya maswali yaliyoulizwa katika Zaburi, je, ahadi zimeshindwa? Nilikuwa tayari nauliza wakati huo, na hakika, baadhi ya jumuiya hizi zilikuwa zikifanya vivyo hivyo.

Kwa hivyo, fikiria tena: C zetu nne, kanuni, jumuiya, maoni, na mwendelezo, vyote vikifanya kazi pamoja kama nguvu zinazounda hapa. Sasa, nataka tu kupitia kitu ambacho tumezungumzia tayari, lakini inafaa kusema kilicho kwenye kanuni.

Ikiwa makundi haya yanaitikia kanuni, basi tunaweza kuzungumzia mipaka ya kanuni? Sasa, kuna mengi ya kusema kuhusu hili, lakini hebu tuzungumzie kama kulikuwa na miundo na mipaka inayotambuliwa ya kanuni katika wakati fulani, yaani, karne za kwanza KK na BK? Na nitasema kwamba hiyo ni kuchelewa sana.

Nitapendekeza kwamba tumeanzisha kanuni muda mrefu kabla ya hapo, lakini angalau hiyo ni hoja. Sababu ningezungumzia kuhusu maana iliyoanzishwa ndani ya jamii mbalimbali za Kiyahudi kuhusu Torati, manabii, Nevi'im, ambazo zilijumuisha uandishi wa manabii pamoja na nyenzo za kihistoria zilizojumuishwa simulizi la sauti za kinabii, na kisha maandishi yetu.

Na ningependekeza kwamba hizo zipo katika akili za jamii za Kiyahudi, angalau kufikia wakati tunapopata kitabu hiki kinachoitwa Ecclesiasticus, ili kisichanganywe na Mhubiri, bali Ecclesiasticus, ambacho kimetafsiriwa kwa Kigiriki, na tunajua tarehe hiyo kutoka kwa utangulizi kwa sababu mjukuu wa mwandishi alikitafsiri kwa Kigiriki. Alifanya hivyo mwaka wa 132 KK kwa sababu anazungumzia mtawala wa Ptolemaic huko Misri ambaye alikuwa akitawala wakati huo alipofanya hivyo. Na anapozungumzia kutafsiri kazi ya babu yake kutoka Kiebrania hadi Kigiriki mara tatu katika utangulizi, mara tatu, anatofautisha kati ya sheria, manabii, na vitabu vingine, yaani sehemu tatu katika kundi hilo la tatu analoviita vitabu vingine, vina aina tofauti za vitu kuanzia Zaburi hadi fasihi ya hekima hadi Mambo ya Nyakati hadi Danieli, kiasi kwamba anakiita tu vitabu vingine.

Lakini anatofautisha kati ya maandishi hayo matatu na maandishi ya babu yake. Sasa, babu yake alijulikana kama Jesus ben Sirach, ambalo ni jina lingine la kitabu hiki. Kwa hivyo, babu yake labda anaandika yapata mwaka 180 KK Na tayari, mjukuu wake anasema, kuna hisia akilini mwa babu yake kwamba anachokiandika ni muhimu, kumbuka, lakini si sawa na Torati, manabii, na kundi hilo la tatu analoliita vitabu vingine.

Kama ningekuwa na wakati, kama tungekuwa na wakati, tungsoma utangulizi huo, lakini ninakutia moyo ufanye hivyo kwa sababu kuna maana wazi kwamba tayari kwa kundi hili la watu, kwa njia, hii iko Misri, Alexandria, karne ya pili KK, tayari kuna maana ya kinachoendelea hapa. Pia tuna Luka, kwani Yesu yuko njiani kuelekea Emau akizungumza na wanafunzi, na kisha wanapanda hadi chumba cha juu, na Yesu analazimika kuwaelezea kwamba kulingana na sheria ya Musa, manabii, na Zaburi, angeteswa na kufufuka kulingana na maandiko. Paulo atasema jambo hilo hilo katika 1 Wakorintho 15, kulingana na maandiko, lakini tunayo katika Luka, mambo hayo matatu.

Na kisha katika maandishi ya Bahari ya Chumvi 4QMT, labda tuna marejeleo ya sehemu hizi tatu tofauti za maandishi yaliyotambuliwa, yenye mamlaka, yaliyofunuliwa kimungu, Vitabu vya Musa, Kitabu cha Musa, Manabii, na kisha cha tatu kutoka kwa Daudi hadi vizazi. Kwa nini nasema yote hayo? Sio kusema sana, lakini kusema tu kwamba inaonekana tayari kulikuwa na maana nzuri ya kile kilichokuwa kanuni kufikia angalau karne ya pili KK na hadi karne yetu ya kwanza BK. Moja ya sababu hii ni ya kuvutia, na hatutaenda hapa hata wakati huu, lakini ikiwa tutafanya hotuba kuhusu vitabu vya deuterocanonical, Ecclesiasticus, tena, isichanganywe na Mhubiri katika kanuni halisi, lakini Ecclesiasticus, Hekima ya Ben Sirach, imejumuishwa ndani ya vitabu hivi vya deuterocanonical, ambavyo viko katika Septuagint, lakini tena, hizo ni toleo la baadaye, ningependekeza, na utangulizi wetu unatambua hilo. Naam, huo ni upotoshaji.

Turudi nyuma sasa na tuzungumzie kwa nini kusoma mambo haya yasiyo ya kawaida kunaweza kuwa na manufaa sana, kwa sababu, unajua, wakati mwingine watu huyaangalia na kusema, si Biblia. Kwa nini hata tunatumia muda kuyasoma? Kwa hivyo ni kama orodha ya vyakula tunavyozingatia. Itatupatia historia kupitia lenzi mbalimbali ili kuwa na uhakika, lakini itatupatia historia.

Kuna wengine wanaofanya hivi, lakini hakika tunajifunza kilichotokea katika miaka hiyo kati ya wakati ambapo Malaki kimsingi alifunga Agano la Kale, angalau kulingana na uelewa fulani wa kuweka tarehe ya maandishi haya, na kisha masimulizi ya injili yanafunguka. Pia, pamoja na taarifa za kihistoria, tuna ufahamu mzuri kuhusu kinachoendelea katika hali ya kifalsafa, kidini, na kijamii huko pia. Inaonekana kuna, hasa wakati ambapo watu hawa walikuwa wakiteseka sana katika karne hizi chini ya ukandamizaji kutoka kwa watu wa nje wa aina moja au nyingine, wewe unafanyaje, wewe ni mwaminifu vipi wakati huo? Unashughulikiaje mapambano haya ya sasa? Unaelewaje? Unaelewaje asili ya Mungu, hasa kwa kuwa, katika baadhi ya sehemu hizi, ameonekana mbali sana? Kwa hivyo, maswali ya aina hii yatajirudia kwao.

Mbali na historia tu, tunaona kitu kuhusu ugumu wa Uyahudi. Nimesema hapo awali kwamba ni muhimu sana kuelewa wingi wa Uyahudi, tusije tukauweka katika kundi moja na kuuacha hapo. Nina maandishi ya Jacob Neusner ya kumshukuru kwa hili, ambaye anasisitiza mara kwa mara asili nyingi na ngumu ya Uyahudi, naye ataita Uyahudi .

Kwa hivyo hata kama ukaguzi wako wa tahajia utaibuka utakapoweka Uyahudi hapo, endelea kufanya hivyo hata hivyo ikiwa unaandika kuihusu. Kisha unaweza kuona baadhi ya masuala haya mengine ambayo ni sehemu yake. Hapa kuna muhtasari wetu halisi.

Kwa kweli, yote ni mambo ya kuzingatia, lakini hili pia ni muhimu kwa sababu, unajua kama sisi ni wasomi wa Biblia, tunataka kujua jinsi ya kuitafsiri vyema. Na katika maandiko haya unayo mifano ya tafsiri, mifano ya jinsi, tena, kupitia C zetu nne, jinsi

kanuni zilivoeleweka na jamii ili kuandika maoni na kuyafanya yaweze kutumika, kuunda mwendelezo huo. Kama hakuna kingine, unaposoma mifano hii teule ya maandiko, na natumai kuchunguza mengine, utaona kwamba jamii hizi zilijazwa kabisa na maandishi ya Biblia kwa njia ambazo tunaweza kujifunza.

Walijua maandishi yao. Na kama tungetaja, labda maneno matatu kutoka kwenye maandishi, hilo halikuwa maandishi ya uthibitisho. Hilo lilikuwa ukumbusho kwa jamii ya wasikilizaji au wasomaji wa muktadha mzima ambao kitu kilikuwa kikiendelea.

Kwa hivyo, kuna mkazo katika maandiko ya Biblia yanayojumuisha tu kile walichokuwa wakisema, kuelewa, na kadhalika. Naam, hapa tunakuja kwenye changamoto ya kategoria. Kama nilivyosema muda mfupi uliopita, si kila mtu anakubaliana na jinsi ya kugawanya mkusanyiko huu mgumu, lakini tutajaribu haya.

Na utaona kwamba baadhi ya kategoria hizi ni kategoria zinazotegemea tu jina la mtu. Nyingine, kwa upande mwingine, zinategemea aina au aina ndogo za fasihi. Katika mihadhara yetu michache ijayo, tutaangalia mifano kutoka kwa baadhi ya aina hizo.

Lakini tunaposhughulika na watu fulani waliotajwa, leo ndio mahali pekee utakapowaona. Nitawasomea mifano iliyochaguliwa. Pseudepigrapha.

Nitazungumzia zaidi kuhusu bandia katika mihadhara yetu michache ijayo, lakini neno lenyewe linamaanisha kwamba haya ni maandishi yaliyohusishwa kimakosa. Nami nitasema zaidi kuhusu jinsi hilo linavyofanya kazi ndani ya miktadha yake, kwa nini yanahusishwa kimakosa, na yanachoundwa kufanya. Lakini kwa sasa, hilo ni kundi kubwa ndani ya fasihi yetu isiyo rasmi.

Pia, tukihama kutoka kwenye lebo hiyo ya aina, tumehusisha maandishi kimakosa, na kuwa mtu mwenyewe. Philo au baadhi ya watu wangetamka hivyo Philo, nadhani. Lakini angalia tarehe zake.

Ataandika karibu wakati Yesu alipokuwa akiishi. Myahudi kutoka Alexandria. Hili ni muhimu kwa sababu, kama neno langu dogo linalofuata linavyosema, jumuiya ya Aleksandria, ikiwa jumuiya ya Wayahudi wa Kiyunani, ikiwa imechukua mtazamo huo mzima wa Uplatoni, Philo pia alijazwa na hilo, lakini alikuwa Myahudi.

Na hapa ana maandiko yake ya Biblia ya Kiebrania, na ana katika maandiko hayo ya Biblia, ana masimulizi ya Mungu anayeingiliana na uumbaji wake. Naam, hili haliendani vizuri na mawazo ya Neoplato, na moja ya misheni za Philo ilionekana kuwa ni kufanya masimulizi katika Biblia ya Kiebrania yawe mazuri kwa mtazamo wa ulimwengu alioishi na jamii ya Kiyahudi huko Alexandria ilifanya kazi. Kwa hivyo, tunaona, kwa njia, anaandika mambo mengine pia, aina ya mhusika wa kihistoria, lakini kwa ujumla, tuna usemi unaoendelea wa maandiko ya Kiebrania.

Na baada ya muda mfupi, nitawasomea mifano kutoka hapo, lakini hebu tuangalie kategoria zetu kwanza, kisha tutarudi kwenye usemi wake wa mfano. Tuna Josephus. Kwa ujumla, Josephus anatajwa kila tunapotaka kujua jambo fulani kuhusu jambo la kihistoria kati ya kufungwa kwa Agano la Kale na ufunguzi wa Agano Jipya.

Josephus, kama unajua historia yake, alianza kuwa mmoja wa magavana wakuu huko Galilaya, kama unavyoona. Yeye pia ni mtu wa karne ya kwanza, lakini ataishi na kuishi kwa hila zake mwenyewe uasi wa Wayahudi wakati hekalu lilipoanguka mwaka wa 70 BK, na ataandika kuhusu. Lakini kama sehemu ya kuokoka kwake, alienda kwa Warumi.

Hii ni hadithi ndefu na ngumu, lakini kwa kufanya hivyo, anaandika kuhusu mambo haya, si tu kuandika kuyahusu bali pia kuwa mfano wa Uyahudi kwa hadhira yake ya Kirumi. Kwa hivyo, ataandika kitabu, si tu kuhusu vita vya Wayahudi, jambo linalolenga zaidi, lakini pia mfululizo wa vitabu, vitabu, napaswa kusema, vyenye kichwa cha habari *The Antiquities of the Jews*. Na tutaangalia baadhi ya dondoo kutoka *The Antiquities*, hasa kwa sababu zitatupa miingiliano ya kuvutia sana na uelewa wa madhehebu tunayozungumzia wakati huo.

Kwa hivyo, tutarudi kwenye mifano kutoka kwa Philo na Josephus kwa muda mfupi. Pia tuna Hati za Bahari ya Chumvi. Tayari tumeangalia mifano ya Hati za Bahari ya Chumvi.

Tazama tena, tumehama kutoka kwa bandia, aina ya vitabu, hadi Philo, Josephus, aina zote mbili lakini waandishi binafsi, hadi Hati za Bahari ya Chumvi, ambazo kimsingi zinahusu eneo na jamii. Umeona matatizo ya kategoria hapa, hasa kwa kuwa baadhi ya Hati zetu za Bahari ya Chumvi ni bandia. Kwa hivyo, hakika kuna kiolesura.

Katika hotuba nyingine, mbele kidogo, tutashughulikia baadhi ya nyenzo za kirabi, wakati mwingine huitwa Talmudic, lakini nitaziita nyenzo za kirabi. Kwa hivyo, nitafafanua hilo zaidi katika hotuba tofauti. Mambo haya ya uso wa ujasiri unayoweza kuona yatapata msisimko zaidi.

Pia, ni pana katika suala la jamii, na pia aina ya nyenzo. Na kisha Targums, tafsiri za Kiaramu za maandiko. Hatutatumia muda zaidi kwa zile zilizo katika wakati wetu ujao.

Hebu tufanye mifano michache kutoka kwa nyenzo za Philo, ambazo zinaiga mfano, na kisha baadhi kutoka kwa Josephus mwenyewe. Kama nilivyosema, Philo anaiga mfano wake katika Biblia ya Kiebrania. Kwa hivyo, tuna uwasilishaji wa mfano wa Mwanzo 3. Na tena, ili tujipitie wenyewe Mwanzo 3, nyoka amewadanganya Hawa na Adamu.

Wameonja tunda. Wamefukuzwa kutoka bustanini. Na mstari wa 24 unasema Bwana Mungu aliweka makerubi mbele ya Bustani ya Edeni na upanga wa moto ukiwaka huku na huko kulinda njia ya Mti wa Uzima.

Sasa nitasoma baadhi ya 927, ili tu kukupa ladha ya jinsi Philo inavyosikika, na kisha tuone kama tunaweza kufanya mambo ya kuvutia na miunganisho. Kwa hivyo, ninaposoma, acha tu ufikirie labda miunganisho fulani ya maneno inayowezekana na nyenzo za Agano Jipya. Na moja ya mambo ambayo nataka kupata antena zako ni yafuatayo.

Philo hutumia neno logos mara nyingi. Anatumia neno hilo mara nyingi. Tafsiri hii maalum ninayosoma itatafsiri logos kama sababu.

Na kwa hivyo, kila unaposikia hoja katika tafsiri hii, fikiria nembo. Na labda nitaweka nembo humo mara kwa mara. Angalia, kwa njia, ninapoendelea, au ninapoanza kusoma sehemu hii, Philo pia ana uelewa wa kuvutia wa akili yake mwenyewe, akili yake mwenyewe, tunapaswa kusemaje, akili yake ya kiakili na kiroho.

Kwa hivyo hapa tunaendelea na Philo, sehemu ya 27 na inayofuata. Philo akizungumza, pia, wakati mmoja, nimesikia msururu wa hoja wenye busara zaidi kutoka kwa nafsi yangu, ambao mara nyingi ulitumiwa kushikwa na msukumo fulani wa kimungu. Uliniambia kwamba katika Mungu mmoja aliye hai na wa kweli, kulikuwa na nguvu mbili kuu na za msingi: wema na mamlaka.

Na kwa njia, nitasimama tu. Ningepaswa kusema haya mapema. Katika sehemu iliyotangulia hii, tayari amechukua mbinu nyingine ya kiistiari ya kuwatambua makerubi hawa.

Kwa hivyo, hili si jambo la kwanza alilosema. Tayari amechunguza maana ya makerubi hawa kupitia seti nyingine nzima ya lenzi. Lakini kwa vyovyote vile, kuna nguvu mbili kuu na za msingi: wema na mamlaka.

Na kwamba kwa wema wake, aliumba kila kitu. Na kwa mamlaka yake, alitawala vyote alivyumba. Jambo la tatu, ambalo lilikuwa kati ya hivyo viwili na lilikuwa na athari ya kuviunganisha, lilikuwa nembo, akili.

Kwa sababu hiyo ilikuwa kutokana na nembo kwamba Mungu alikuwa mtawala na mwema. Sasa ataelezea hilo kwa dakika moja, kwa hivyo endelea nami. Kwa mamlaka hii ya kutawala na wema huu kuwa nguvu mbili tofauti, makerubi walikuwa ishara.

Lakini kuhusu akili, nembo, upanga unaowaka ulikuwa ishara. Kwa maana akili ni kitu chenye uwezo wa mwendo wa haraka na wa haraka. Na hasa sababu ya muumba wa

vitu vyote ni kwamba ilikuwa kabla ya kila kitu, ilipitishwa na kila kitu, ilifikiriwa kabla ya kila kitu, na inaonekana katika kila kitu.

Sasa, hapo ndipo ningependa kusimama, lakini wacha nitoe tu ufahamu zaidi wa jinsi anavyoendelea na kuendeleza hili, kisha tutalichambua sisi wenyewe kidogo. Na wewe, Ee akili yangu, pokea hisia ya kila mmoja wa makerubi hawa bila kuchafuliwa, hivyo kufundishwa kikamilifu kwamba kuhusu mamlaka ya kutawala ya muumba wa vitu vyote, na kuhusu wema wake, unaweza kuwa na urithi wenye furaha kwa sababu kuna muunganiko na mchanganyiko wa nguvu hizi mbili. Mungu ni mwema, na Mungu ni mwenye nguvu, nasi tunamcha Mungu kwa heshima.

Ninaruka kidogo. Acha upanga unaowaka moto ukufundishe kwamba mambo haya yanaweza kufuatiwa na nembo za haraka na za moto pamoja na kitendo. Naam, bila shaka, tunaposikia hivyo, labda tuna mwangwi wa baadhi ya vifungu vya Agano Jipya kuhusu hili.

Kama nilivyosema muda mfupi uliopita, nembo, sababu, na kwa njia, kuna aina mbalimbali za athari za kisemantiki za nembo, kwa hivyo sio neno tu au sio sababu tu. Mawasiliano ni jambo lingine. Lakini labda tungekuwa tunafikiria Yohana 1 na jinsi nembo zinavyotumika katika muktadha huo.

Labda tungefikiria Wakolosai 1, kwa sababu Philo atasema, kabla ya vitu vyote, kupitia vitu vyote, kwa vitu vyote. Na kisha labda tunafikiria Waebrania sura ya 4, ambapo una nembo zinazoishi na zinazofanya kazi, zinazochoma na kupenya. Unajua, ndivyo upanga huu maalum, tena, ule mfano ambao Philo anawasilisha wa makerubi na makerubi wana nembo kati yao.

Kuna utatu huo pia unaojitokeza. Sasa, nitasema hivi tu, na bila shaka, ninakanyaga eneo la Agano Jipya, kwa hivyo sitaki kusema mengi, lakini hii ni karne ya kwanza. Na katika karne ya kwanza, tuna muktadha mpana zaidi ambapo neno hili linatumiwa na waandishi wanaoandika kwa Kigiriki.

Katika Kiaramu, pia tuna msisitizo juu ya neno na neno. Ni memra, na una memra inayoonekana, samahani, memra inayoonekana, kama upatanishi pia katika baadhi ya tafsiri za mambo ya Kiaramu tuliyo nayo. Kwa hivyo inaonekana kuna muktadha mpana zaidi ambapo kitu kinatokea hapa ambacho kinaonekana kama upatanishi kati ya wema wa Mungu wenye mamlaka na kile kinachohitajika na wanadamu.

Sasa, bila shaka, kile Yohana anachofanya katika sura ya 1, mstari wa 14 ni kikubwa, na ni kitu ambacho Philo na pengine wafanyakazi wake wengine hawangeweza kukifikiria kwa sababu Yohana 1, 14 inasema, na Neno alifanyika mwili, akakaa, akakaa kati yetu, nasi tukauona utukufu wake. Hiyo ni kuleta uungu huo wote katika umbo lililofanyika mwili, na bila shaka, tunaweza kuendelea kutoka hapo. Lakini hiyo

inatupa kidogo maana, hata kupitia sehemu hizo ndogo za Philo, ya kitu kuhusu mawazo mapana ya kidini ya kifalsafa ya karne yetu ya kwanza.

Naam, tutumie muda kidogo tu na Josephus. Hizi ni mambo ya kale, kama nilivyosema, mambo ya kale na kuandika mambo ya kale. Josephus alikuwa akiandika kwa ajili ya hadhira ya Kirumi, na kwa hivyo atawasaidia kuelewa sio tu matukio kama yanavyoelezwa katika Agano la Kale, bali zaidi ya hayo.

Na, bila shaka, mara tutakapofika karne ya kwanza, Josephus mwenyewe anaishi katika hili, na kwa hivyo ataelezea baadhi ya madhehebu. Nitasoma hili. Hii ni sura ya 1 ya kitabu cha 18.

Kitabu cha 18, kwa njia, ni kitabu chenye msaada sana. Kwa hivyo tunaanza. Wayahudi walikuwa, kwa muda mrefu, na madhehebu matatu ya falsafa ya kipekee kwao wenyewe.

Dhehebu la Waesene, dhehebu la Masadukayo, na aina ya tatu ya maoni yalikuwa yale ya wale walioitwa Mafarisayo. Ambayo, ingawa tayari nimeyazungumzia katika kitabu cha pili cha vita vya Kiyahudi, nitayazungumzia sasa. Kuhusu Mafarisayo, wanaishi kwa ukali, yaani kwa kiasi, na wanachukia vyakula vitamu na lishe.

Wanafuata mwenendo wa akili. Wanapoamua kwamba mambo yote yanafanywa kwa imani, hawawaondolei wanadamu uhuru wa kutenda wanavyoona inafaa. Kwa hivyo anawaona Mafarisayo wakitembea katika mstari huo wa kuvutia sana katika suala la ukuu wa Mungu, uhuru wa wanadamu.

Kwa kuwa wazo lao ni kwamba Mungu amempendeza Mungu kutengeneza tabia ambayo mapenzi yake yatimizwe, lakini ili mapenzi ya wanadamu yaweze kutenda kwa wema au kwa ukatili. Mafarisayo pia wanaamini kwamba roho zina nguvu isiyokufa ndani yao na kwamba chini ya dunia, kutakuwa na thawabu au adhabu, kulingana na jinsi zilivyoishi kwa wema au kwa ukatili katika maisha haya. Na mwisho anapaswa kufungwa gerezani la milele, lakini wa kwanza atakuwa na uwezo wa kufufua na kuishi tena katika ufufuo, kwa sababu ya mafundisho ambayo wanaweza kushawishi sana mwili wa watu.

Kwa maneno mengine, watu hupenda kusikia hili. Anasema zaidi kidogo. Nitaruka.

Pili, fundisho la Masadukayo ni hili. Roho hufa pamoja na miili. Wala Masadukayo hawazingatii kufuata kitu kingine chochote isipokuwa kile ambacho sheria inawaamuru, kwani wanafikiri ni mfano wa wema wa kubishana na walimu wa falsafa ambao huwa nao mara kwa mara.

Wanapokuwa mahakimu, kama wanavyolazimika kufanya bila kupenda na kwa nguvu wakati mwingine, wanageukia mawazo ya Mafarisayo, kwa sababu umati

haungewavumilia vinginevyo. Kwa hivyo, Masadukayo, anasema, wanacheza kwa kadri wawezavyo kwa faida yao wenyewe. Hao ni Mafarisayo na Masadukayo.

Sasa hebu tusome kwa ufupi kuhusu Waesene. Tena, dhehebu ambalo huenda lilihusishwa na Qumran. Labda lilihusishwa.

Fundisho la Waesene ni hili. Mambo yote yanaelezwa vyema kwa Mungu. Waesene wanafundisha kutokufa kwa roho na wanathamini kwamba thawabu za haki zinapaswa kujitahidi kwa bidii, na wanapotuma kile walichokiweka wakfu kwa Mungu hekaluni, hawatoi dhabihu kwa sababu wana vivutio vingi zaidi ambavyo ni safi, kwa sababu hiyo wanatengwa na ua wa kawaida wa hekalu, lakini hutoa dhabihu zao peke yao.

Hata hivyo, je, maisha yao ni bora kuliko ya watu wengine? Kwa kuwa na vitu vyote kwa pamoja, tajiri hafurahii utajiri wake zaidi kuliko yule ambaye hana kitu kabisa. Kuna wanaume wapatao 4,000 wanaoishi hivi.

Hawaoi wake wala hawataki kuwa watumwa, wakidhani kwamba wa mwisho huwashawishi wanaume kuwa wadhalimu, na wa kwanza hushughulikia ugomvi wa kifamilia. Wanapoishi peke yao, wanahudumiana. Hayo ndiyo madhehebu matatu makuu tunayojua.

Josephus anaendelea na kuelezea kile anachokiita dhehebu la nne. Sitasoma yote kuihusu, lakini anasema kuna dhehebu la nne la falsafa. Yuda Mgalilaya ndiye mwandishi.

Watu hawa wanakubaliana katika mambo mengine yote na Mafarisayo, lakini wana uhusiano usioweza kukiukwa na uhuru, na wanasema kwamba Mungu ndiye atakayekuwa mtawala na bwana wao pekee. Na bila shaka, tunaposoma vita vya Josephus, ambavyo sitafanya kwa sasa kwa sababu hatuna muda, lakini anapoelezea kuanguka kwa mwisho kwa Yerusalemu kwa Warumi, moja ya misiba inayojitokeza waziwazi ni chuki na ukatili wa hawa wakereketwa mbalimbali, Sicaria na wengine, dhidi ya kila mmoja. Kwa hivyo kusema ukweli, Yerusalemu inaanguka kwa sababu yao kama vile mashambulizi ya Warumi.

Kwa hivyo, Josephus anazungumzia madhehebu ya Kiyahudi. Josephus, kama unavyojua kutoka kwa kozi zako za Agano Jipya, pia anamwelezea Yesu. Sasa, nitakusomea hili na nataka utambue jambo moja ambalo nilipaswa kusema mapema lakini sikulisema, na linaenda hivi.

Kwa sababu Josephus alikuwa Myahudi aliyegeuka, akiwaacha Wayahudi na kwenda kwa Warumi, karne nyingi za usomi wa Kiyahudi hazikuwa na uhusiano wowote naye. Haikuwa hadi yapata karne ya 20 ndipo wasomi wa Kiyahudi walianza kusema hili lilikuwa jambo la thamani kushauriwa. Kwa hivyo, Josephus amehifadhiwa kanisani,

na kanisa, matawi yake mbalimbali, na pendekezo ni kwamba baadhi ya mambo tunayosoma, hiki ni Kitabu cha 18, Sura ya 3, labda nyongeza za waandishi Wakristo kwa sababu, bila shaka, tuna katika utamaduni wetu maana tofauti ya hiki ni kitabu cha mtu fulani, usikibadilishe.

Lakini mipaka kama hiyo ilikuwa laini kidogo, na kwa hivyo pendekezo ni kwamba labda tuna nyongeza kadhaa katika maelezo haya ya Yesu. Lakini baada ya kusema hivyo, tunaweza kuonyesha nyongeza hizo. Tunaweza hata kuziondoa ikiwa tunataka, na bado tungemwona Josephus akielezea mtu wa ajabu anayefanya miujiza, ambaye baada yake kabila zima, kama anavyoliita, litafuata kwa sababu hakuna mwandishi Mkristo atakayeita maendeleo yote ya kanisa kabila.

Acha nikusomee. Sasa kulikuwa na Yesu, mtu mwenye busara, kama ni halali kumwita mtu, kwa maana alikuwa mtendaji wa matendo ya ajabu, mwalimu wa watu waliopokea ukweli kwa furaha. Aliwavuta kwake Wayahudi wengi na Mataifa wengi.

Alikuwa Kristo. Sasa, hapo ndipo watu wanapendekeza labda kanisa limeongeza hilo ndani, lakini linaendelea. Pilato, kwa pendekezo la wakuu kati yetu, alipomhukumu, wale waliompenda mwanzoni hawakumwacha.

Mstari unaofuata unadhaniwa labda ni nyongeza. Kwa maana aliwatokea tena akiwa hai siku ya tatu, kama manabii wa Mungu walivyotabiri haya na mambo mengine 10,000 ya ajabu kumhusu. Hata kama hiyo ni nyongeza, angalia yote ambayo yamesemwa tayari.

Mtu mwenye busara, mtu anayefanya kazi za ajabu, mtu ambaye Pilato alipanga amsulubishe, na kisha kufungwa kwa sehemu hii. Kabila la Wakristo lililopewa jina lake halijatoweka hadi leo. Sasa, Josephus, tunaweza kufanya zaidi na hilo, lakini pia tunataka kufanya jambo moja zaidi kulingana na kile Josephus anachosema, kwa sababu atazungumza muda mfupi baada ya hatua hii, ingawa Josephus ana aina hiyo, ninajaribu kusema nini, mchoro mfupi wa Yesu mapema.

Ana maelezo ya kifo cha Yohana Mbatizaji, ambayo utatambua yanaendana na yale tunayoyajua kutoka kwenye injili. Hii ni sura ya 5 ya kitabu cha 18. Ametumia sehemu ya kwanza, ambayo sitakusomea, akielezea vita, ugomvi, Herode.

Huyu ni jamaa yetu Herode Antipa, na kutakuwa na Herode Mtawala atakayejitokeza hapa pia, na kuna mfalme anayeitwa Areta, na kuna mke huko, na kumekuwa na vita kadhaa. Acha nifunge sehemu ya 1 ya sura ya 5 na kusonga mbele. Wao, huyu ni Areta na genge lake na Wayahudi, waliunda majeshi pande zote mbili na kujiandaa kwa vita.

Walituma majenerali wao kupigana badala ya wao wenyewe, na walipojiunga na vita, jeshi lote la Herode liliharibiwa. Hilo linatia wasiwasi sana. Sehemu ya 2, sasa baadhi

ya Wayahudi walidhani kwamba uharibifu wa jeshi la Herode ulitoka kwa Mungu, na kisha kwa haki sana kama adhabu kwa kile alichofanya, Herode, dhidi ya Yohana, aliyemitwa Mbatizaji, kwa sababu Herode alimwua, ambaye alikuwa mtu mwema na aliwaamuru Wayahudi watende wema, kama haki ya kweli kwa kila mmoja na uchaji kwa Mungu, na hivyo kuja kwenye ubatizo.

Wakati wengine wengi walipomzunguka, kwa maana waliguswa sana au kufurahishwa na kusikia maneno yake, maneno ya Yohana, Herode, ambaye aliogopa kwamba ushawishi mkubwa ambao Yohana alikuwa nao juu ya watu ungeweza kumuingiza katika nguvu zake na mwelekeo wake wa kuchochea uasi, Herode aliona ni bora kumuua na kuzuia uovu wowote ambao angeweza kusababisha na asijilatee matatizo kwa kumwacha mtu ambaye angeweza kumfanya atubu kwa kile ambacho kingekuwa kimechelewa, kwa sababu bila shaka tumekuwa na Herode Antipa, Herode Filippo, jambo jeupe likiendelea huko. Kwa hivyo, Yohana alitumwa mfungwa kwa hasira ya Herode kwa Machaerus . Hii, kwa njia, ni ngome upande wa mashariki wa Bahari ya Chumvi, moja ya ngome nyingi za Herode Mkuu.

Kwa hivyo, ametumwa kwa Machaerus , aliuawa huko. Sasa, Wayahudi, kama nilivyosema, walikuwa na maoni kwamba uharibifu wa jeshi lake ulitumwa kama adhabu kwa Herode na alama ya hasira ya Mungu dhidi yake. Kwa hivyo, tunaona seti ya kuvutia sana ya maelezo yaliyoongezwa na Josephus kuhusu Yohana Mbatizaji.

Acha nikusomee moja zaidi kwa sababu, kama tunavyojua, tuna ukoo wa Herode, sivyo? Na kwa hivyo, ukoo wetu wa Herode utakuwa Herode Mkuu, ambaye alifanya ujenzi wote wa ngome hiyo iliyotajwa hivi punde. Mara tu Herode Mkuu atakapokufa, tunaye Herode, samahani, Herode Antipa, na kisha anayefuata atakuwa Agripa wa Kwanza, Agripa wa Pili. Josephus atatuelezea kifo cha Herode Agripa, hebu nieleze niko wapi hapa, ndio, Herode Agripa, na hii itasikika, nadhani, kama kitu ambacho unaweza kujua kutoka kwa Kitabu cha Matendo.

Kwa hivyo tunaanza. Agripa alipotawala kwa miaka mitatu katika Yudea yote, alifika katika jiji la Kaisaria, kando ya bahari, lililojengwa na Herode Mkuu, ambalo hapo awali lilitwa Mnara wa Stratos, na hapo alionyesha maonyesho kwa heshima ya Kaisari. Alipoarifiwa, kulikuwa na sherehe fulani, ambayo katika sherehe hiyo umati mkubwa ulikusanyika, kama vile watu wa heshima.

Siku ya pili ya maonyesho, Herode alivaa vazi lililotengenezwa kwa fedha yote, na mandhari nzuri sana, akaingia kwenye ukumbi wa michezo. Unajua, kulikuwa na ukumbi wa michezo huko Kaisaria. Ni mji wa Kigiriki, baada ya yote, uliojengwa na Herode Mkuu.

Alifika asubuhi na mapema, wakati huo fedha ya vazi lake, likiwa limeangazwa na mwanga mpya wa miale ya jua juu yake, iling'aa kwa njia ya kushangaza na ilikuwa na

mng'ao mkubwa kiasi cha kuwatia hofu wote waliomtazama kwa makini. Na mara moja, wale waliomsifu walipiga kelele, mmoja kutoka sehemu moja, mwingine kutoka sehemu nyingine, kwamba alikuwa mungu. Kwa hili, mfalme hakuwakemea wala kukataa sifa zao zisizo za kimungu, lakini maumivu makali yalitokea tumboni mwake na yakaanza kwa njia kali sana.

Aliwatazama marafiki zake na kusema, Mimi ambaye mnamwita Mungu na kuamuru sasa hivi niondoke katika maisha haya. Naam, maongozi yanakemea maneno ya uongo ambayo mliniambia sasa hivi. Mimi, ambaye mliniita asiyekufa, mara moja nakimbia na kifo.

Na, bila shaka, hayo ndiyo maelezo ya ajabu ya Josephus kuhusu kile tulicho nacho katika Kitabu cha Matendo, tukio lile lile likitokea katika muktadha huo. Naam, huu ndio utangulizi wetu. Tumefanya nini hadi sasa? Tuna maana kwa jumuiya hizi na watu wanaowakilisha jumuiya fulani kwamba kuna maandiko yenye mamlaka.

Pia tuna hisia kwamba wana nia ya kuchukua maandishi ya kisheria yenye mamlaka na kutafuta jinsi ya kuyatumia katika miktadha yao wenyewe. Ili tu kujikumbusha, Philo ana muktadha. Ni Neoplatonic katika mawazo yake.

Atatumiaje kile ambacho maandiko yanawaambia? Tunajifunza historia ya baadhi ya maendeleo ya Agano Jipya, na Josephus ametusaidia sana na hilo. Na kisha, nilipotaja hili muda mfupi uliopita, Philo anatupa hata dirisha dogo tu, dirisha dogo tu. Na bila shaka, kama ungesoma kurasa hizi zote nzuri za Philo, kitabu kikubwa, ungepata maana nzuri.

Hapa, inakusubiri. Hisia nzuri sana ya njia tata walizotumia kutafsiri mambo kupitia lenzi hiyo ya mawazo ya Neoplatonic. Naam, hiyo itakuwa hatua ya kuanzia kwenye jambo linalofuata tutakalojifunza, ambalo ni Henoko, fasihi inayohusishwa na mhusika wetu wa kibiblia Henoko.

Ni upuuzi wa bandia. Tutachukua sehemu ya kusimama hapa kwa sababu Enoch ndiye mhadhara wake mwenyewe. Inatosha kwa sasa.

Huyu ni Dkt. Elaine Phillips na mafundisho yake kuhusu Utangulizi wa Masomo ya Biblia. Huu ni kipindi cha 14, Fasihi ya Nje ya Kanoni na Utangulizi.